

پوشاک مردان در دوره ی قاجار

تنوع پوشاک در کشور ایران به واسطه ی وجود اقلیم های مختلف آب و هوایی و همچنین پراکندگی اقوام مختلف، به نحو چشمگیری مشاهده می گردد به طوری که از امتیازات فرهنگی جامعه ی ایرانی محسوب می شود، این امر در دوره ی قاجار نیز محسوس می باشد به طوری که مورد توجه سیاحان خارجی قرار گرفته است، در طول دوران حکومت پنجاه ساله ی ناصرالدین شاه و همچنین در سال های بعدی، شاهد تنوع پوشش و متعلقات آن در پوشاک بانوان و آقایان هستیم. از جمله پوشاک مرسوم آقایان در دوران قاجار می توان به پیراهن، شلوار، جبه، قبا، عبا، آرخالق، کمرچین، شال، عمامه، پوستین، کلاه، جوراب، کفش و اشاره نمود.

بالاپوشهای مردان در دوره قاجار:

به طور مشخص لباس مردان قاجار شامل بالاپوشهایی به شکل قبا، عبا، آرخالق، لباده، مردابگی و سرداری بود که هر یک فرم و ویژگی های خود را داشتند، این البسه غالباً فرم بلند یا تا به حوالی زانو می رسید و در دو طرف چاک هایی بلند داشت و بسته به رتبه ی اجتماعی افراد از پارچه ی ساده یا طرح دار (راه راه یا منقوش) پارچه ی ترمه و یا قلمکار تهیه می شد. و مورد استفاده ی عموم مردم با رتبه های اجتماعی مختلف بود.

بررسی بالاپوشهای موجود دوره ی قاجار در موزه ی پوشاک سلطنتی:

لباده جز بالاپوشهایی است که در دوران قاجار بین مردان متداول بود و معمولاً در زیر قبا پوشیده می شد و جنس آن بستگی به مقام و منصب پوشنده ی آن داشت. اما معمولاً جنس آن از پارچه ی چیت آستر دار بود با یقه ای به شکل عدد هفت و جلوی آن روی هم قرار می گرفت و با دکمه یا قیطان بسته می شد و غالباً دور آن شال کمر می بستند. (لازم به ذکر است که آستر کردن لباس از ترمه ی کرمان و مشهد اکیداً ممنوع بود). قد لباده عمدتاً تا پائین زانو می رسید ولیکن نمونه های کوتاه تر آن نیز وجود داشته است. جنس لباده معمولاً همان طور که گفته شد از چیت ساده یا راه راه و آستر دار بود ولی گاهی دیده می شود که در قسمت آستر از پارچه های گل دار نیز استفاده شده است. بعد از سفر ناصرالدین شاه به فرنگ، خصوصاً سفر دوم او پوشیدن قبا و لباده و جبه های بلند منسوخ شد و قد لباس به طور محسوسی کوتاه گردید و تا حوالی زانو رسید.

پوشاک مردان در دوره ی قاجار

در حال حاضر چندین نمونه لباده در طبقه ی اول موزه ی پوشاک سلطنتی مجموعه سعدآباد در معرض نمایش می باشد که در این پژوهش به آن ها پرداخته خواهد شد.

برگرفته از کتاب: کلاه فرنگی روایتی از لباس ایرانی در گذاری از سنت به مدرنیته، نوشته آرزو اسکندری، کتابسرای میردشتی

نمونه ی شماره یک:

نمونه ی شماره ی یک لباده ی کرم رنگی از پارچه کتان با الیاف طبیعی است قد لباس تا کمی بیشتر از زانو ادامه دارد و در دو طرف آن چاک بلندی تا خط کمر دیده می شود. فرم آستین مستطیل شکل است ولیکن چاکي تا سر آرنج روی آن دیده می شود یقه به شکل هفت است و دو طرف لباس روی هم آمده است و با بندی از داخل بسته شده است، نوار مغزی سرمه ای رنگی در سر تا سر لباس دوخته شده است، لباس دارای آستر گل دار تا روی خط کمر است و قسمت پائین آن آستر ندارد. آستر گل دار در داخل آستین هم دیده می شود که نرسیده به مچ دست تمام می شود و پارچه ای سرمه ای رنگ به شکل نوار پهن تا لبه ی آستین ادامه دارد. در بخش سر آستین شش عدد دکمه با نخ ابریشم با قلاب بافته شده و در طرف مقابل بندینک های زنجیره بافی شده جهت بستن دکمه ها دیده می شود. در قسمت زیر بغل لباده برش لوزی شکل (مرغک) خالی است که تردد هوا و آسان بودن حرکت دست ها را میسر می کرده است. در قسمت گردن در پشت لباس کوک های ریزی در چند ردیف وجود دارد که مانند گلدوزی به یقه شکل زیبایی داده است. لباس کاملاً دست دوز است و در تمام درزهای آن می توان کوک های ریزی را مشاهده کرد که نشان از دست دوز بودن و عدم استفاده از چرخ خیاطی را دارد.

پوشاک مردان در دوره ی قاجار

پژوهش: صدیقه صمدی (مدیر موزه پوشاک سلطنتی | زمستان ۱۴۰۳)

نمونه ی دوم:

نمونه ی دوم لباده ای از جنس پارچه ی قلمکار است آستر لباده نیز از جنس پارچه قلمکار است که در داخل آن لایه ای از پنبه ی نازک تعبیه گردیده که با کوک های ریز عمودی ثابت نگه داشته شده است وجود این آستر نشان می دهد که صاحب لباس از آن برای فصول سرد سال استفاده می کرده است. یقه لباده به شکل هفت است و دو طرف آن روی هم آمده است.

قد لباس تا کمی بیشتر از زانو ادامه دارد و در دو طرف آن چاک بلندی تا خط کمر دیده می شود، در قسمت زیر چاک یک لایه پارچه قلمکار گذاشته شده تا پوششی زیر چاک فراهم شود و باز بودن آن چندان دیده نشود و یک بست در وسط چاک وجود دارد تا چاک کنار لباس در هنگام نشستن کامل باز نشود. فرم آستین مستطیل شکل است ولیکن چاک تا سر آرنج روی آن دیده می شود. در قسمت زیر بغل لباس برش لوزی شکل (مرغک) خالی است که تردد هوا و آسان بودن حرکت دست ها را میسر می کرده

پوشاک مردان در دوره ی قاجار

پژوهش: صدیقه صمدی (مدیر موزه پوشاک سلطنتی | زمستان ۱۴۰۳)

است. این لباس نیز به صورت کاملاً دست دوز تهیه شده و پارچه ی آن نیز به شیوه ی چاپ دستی تهیه شده است.

نمونه ی سوم:

نمونه ی شماره ی سه لباده ی سرمه ای رنگ راه راه است و پارچه آن کتان با الیاف طبیعی است. قد لباس تا کمی بیشتر از زانو ادامه دارد و در دو طرف آن چاک بلندی تا خط کمر دیده می شود. در قسمت زیر چاک پارچه قلمکار تعبیه گردیده و در وسط چاک یک بست پارچه ای از باز شدن کامل چاک جلوگیری می کند. در قسمت بالا تنه ی لباس روی سینه در سمت چپ از داخل جیبی از همان پارچه ی قلمکار که در قسمت چاک ها موجود است تعبیه شده است. فرم آستین مستطیل شکل است ولیکن چاک تا سر آرنج روی آن دیده می شود یقه به شکل هفت است و دو طرف لباس روی هم آمده و با بندی از داخل بسته شده است، در قسمت زیر بغل لباس برش لوزی شکل (مرغک) خالی است که تردد هوا

پوشاک مردان در دوره ی قاجار

پژوهش: صدیقه صمدی (مدیر موزه پوشاک سلطنتی | زمستان ۱۴۰۳)

و آسان بودن حرکت دست ها را میسر می کرده است. این لباده نیز مانند سایر لباده ها از پارچه با الیاف طبیعی دوخته شده و ضمناً دست دوز می باشد.

نمونه ی چهارم:

نمونه ی شماره ی چهار لباده ی کرم رنگ نسبتاً کوتاهی از پارچه ی کتان با الیاف طبیعی است قد لباس تا کمی بالاتر از زانو است و در دو طرف آن چاک بلندی تا خط کمر دیده می شود. در قسمت وسط چاک یک بست توری بافت وجود دارد تا اندازه ی چاک را کنترل کند. داخل لباده با پارچه ی گلدار به طور کامل آستر کشی شده است. فرم آستین مستطیل شکل است ولیکن چاک تا سر آرنج روی آن دیده می شود و در بخش سر آستین چهار عدد دکمه با نخ ابریشم با قلاب بافته شده است و در طرف مقابل بندینگ های زنجیره بافی شده، جهت بستن دکمه ها دیده می شود که به نظر می رسد نقش نمادین داشته و چندان کاربردی نمی باشد. یقه به شکل هفت است و دو طرف لباس روی هم آمده است. در قسمت زیر بغل لباده برش لوزی شکل (مرغک) خالی است که تردد هوا و آسان بودن حرکت دست ها را میسر می کرده است. و ضمناً در قسمت پشت گردن

پوشاک مردان در دوره ی قاجار

چندین ردیف کوک دوزی بخش یقه را تزئین کرده است. این لباده نیز کاملاً به صورت دست دوز دوخته شده است و در دوخت آن از چرخ خیاطی استفاده نشده است.

نمونه ی پنجم:

نمونه ی پنجم کتی از جنس پارچه ی ترمه است که قالب رنگ آن زرد و سبز زیتونی رنگ است. در کل زمینه ی پارچه بته جقه که نماد درخت سرو با نوکی خمیده است دیده می شود. کت دارای یقه ی ایستاده است و در قسمت جلوی کت یک عنصر تزئینی زیبا که کاربرد دکمه را داشته است به چشم می خورد جنس آن از گلابتون است و عملکردی همچون قزن دارد و دو طرف کت را بسته نگه می داشته است. علاوه بر این قزن گلابتون،

پوشاک مردان در دوره ی قاجار

پژوهش: صدیقه صمدی (مدیر موزه پوشاک سلطنتی | زمستان ۱۴۰۳)

کت دارای شش دکمه ی پلاستیکی است که به دلیل جنس آن ها به نظر می آید که بعداً توسط استفاده کننده گان از لباس جهت بستن کامل جلوی کت اضافه شده اند. سر آستین لباس با یک نوار پهن قیطان دوزی طلائی رنگ تزئین شده است، و یک عدد جیب در سمت راست لباس به چشم می خورد. این پارچه نیز دست بافت است.

مجموعه فراسنی، بخش سحرکار

پوشاک مردان در دوره ی قاجار

پژوهش: صدیقه صمدی (مدیر موزه پوشاک سلطنتی | زمستان ۱۴۰۳)